

Umsögn Háskóla Íslands um frumvarp til laga um breytingu á lögum um opinbera háskóla nr. 85/2008 – háskólasamstæða

Háskóli Íslands fagnar framkomnu frumvarpi menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneytis (MNH) um stofnun Háskólasamstæðu Háskóla Íslands (HÍ) og Hólaskóla – Háskólans á Hólum (HH), en gerir nokkrar athugasemdir við útfærslur í frumvarpinu.

Almennt

Eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu má rekja undirbúning málsins aftur til júní 2023 þegar ráðuneyti háskólamála efndi til samráðsfundar með HÍ og HH um tækifæri og hindranir í tengslum við aukið samstarf eða mögulega sameiningu þessara háskóla.

Aðdragandi málsins er ítarlega rakinn í greinargerðinni. Fljótlega lá fyrir að háskólarnir teldu stofnun háskólasamstæðu fýsilegasta kostinn. Slíkt skipulag væri ákjósanlegt til að bæta samkeppnishæfni skólanna, auka gæði náms, rannsókna og stoðþjónustu, auk þess að efla atvinnulíf og samfélag um land allt.

Önnur markmið með stofnun háskólasamstæðu eru m.a. fjölbreytni í námsframboði, þróun námsgreina með áherslu á þarfir atvinnulífs og samfélags, samþætting prófgráða, aukin þjónusta við nemendur og kennara, nýjar aðferðir við kennslu og aukið rannsóknasamstarf.

Háskólasamstæðunni er jafnframt ætlað að styrkja HÍ sem leiðandi háskóla í íslensku samfélagi og HH sem sérhæfðan háskóla á landsbyggðinni. Áhersla er lögð á að samstæðan verði eftirsóknarverð fyrir fleiri háskóla og rannsóknastofnanir og um leið er lagt kapp á að bæði flaggskipsháskólinn og aðildarháskólinn haldi sérstöðu sinni. Loks er álitnið mikilvægt að hraða uppbyggingu nauðsynlegra innviða til að styrkja samstæðuna í vaxandi alþjóðlegri samkeppni um fjármagn, nemendur og starfsfólk.

Háskóli Íslands styður þessi markmið.

Heiti háskóla og gildissvið laganna

Samkvæmt fyrirhuguðum breytingum á 1. gr. laganna er ráðgert að ráðherra birti auglýsingu um þá háskóla sem falla undir lög um opinbera háskóla og þá um leið heiti þeirra.

Háskóli Íslands leggst gegn framangreindri breytingu og telur brýnt að skýrt verði til hvaða háskóla lögin taka og að heiti þeirra séu jafnframt talin upp í greininni eins og nú er.

Breytingin á 1. gr. laganna er að mati Háskóla Íslands þess eðlis að hana hefði verið rétt að bera undir aðra opinbera háskóla áður en frumvarpið var sent í samráðsgátt með fremur stuttum umsagnartíma. Enn fremur má telja eðlilegt að ef breyta á skipan opinberra háskóla komi slík breyting til kasta Alþingis.

Fjármál

Viðbótarfjárveiting vegna aðstöðumunar

Í þríhliða samkomulagi HÍ, HH og MNH frá 25. apríl sl. kemur fram að unnið hefur verið að greiningu á starfskjörum og innviðum. Nú liggur þessi greining fyrir og sýnir hún að um er að ræða nokkurn aðstöðumun sem er starfsfólki HH í óhag. Hér er átt við mun á launakjörum og lakari aðgang að fjármagni til rannsókna og uppbyggingar rannsóknarinnviða, svo sem tækja og búnaðar. Minnt er á að framangreint þríhliða samkomulag kveður á um að þessi aðstöðumunur verði jafnaður í gegnum fjármögnunarlíkan háskóla.

Sameining efnahagsreikninga og yfirfærsla skuldbindinga

Í ákvæði til bráðabirgða er að finna orðalag sem gefur til kynna að efnahagsreikningar HÍ og HH verði sameinaðir 1. júlí 2026, en þar segir:

„Á sama tíma tekur Háskóli Íslands við eignum og skuldbindingum Hólaskóla – Háskólans á Hólum. Sama gildir um ónýttar fjárheimildir á fjárlögum fyrir árið 2026 fyrir Hólaskóla – Háskólann á Hólum.“

Heppilegra er að miða slíkar breytingar við áramót. Til að taka af öll tvímæli er því lagt til að ákvæðið hljóði þannig:

„Frá 1. janúar 2027 eru efnahagsreikningar Háskóla Íslands og Hólaskóla – Háskólans á Hólum sameinaðir. Á sama tíma tekur Háskóli Íslands við eignum og skuldbindingum Hólaskóla – Háskólans á Hólum. Sama gildir um ónýttar fjárheimildir á fjárlögum fyrir árið 2026 fyrir Hólaskóla – Háskólann á Hólum.“

Húsnæðismál

Minnt er á mikilvægt ákvæði í áðurnefndu þríhliða samkomulagi HÍ, HH og MNH um að Háskólasamstæðan standi eingöngu straum af kostnaði við leigu og rekstur þess húsnæðis og þeirra innviða sem hún notar.

Tilfni þessa ákvæðis er núverandi staða húsnæðismála HH. Hí leggur þunga áherslu á að áform stjórnvalda, sem ítrekað hafa verið kynnt í undirbúningsferlinu, gangi eftir. Þessi áform taka til fjárhagslegs aðskilnaðar HH og tengdra stofnana annars vegar og óskyldra fjárhagsviðfanga á Hólastað hins vegar. Áform þessi taka jafnframt til uppbyggingar húsnæðis fyrir rannsóknir, kennslu, stjórnsýslu og stoðþjónustu við HH, bæði í Hjaltadal og á Sauðárkróki.

Æskilegt væri að yfirlit um þær skuldbindingar sem færast til Háskóla Íslands við stofnun Háskólasamstæðunnar, hvort sem átt er við eignir eða fjárhagslegar skuldbindingar, liggi fyrir við umfjöllun um frumvarpið á vettvangi Alþingis.

Háskóli Íslands gerir kröfu um að áður en til yfirfærslu húsnæðisskuldbindinga getur komið liggi fyrir hvaða húsnæði HH þarf fyrir framangreinda starfsemi sína og að jafnframt liggi fyrir fullnægjandi fjárveitingar fyrir leigugreiðslum og rekstri.

Sérhæfður háskóli á landsbyggðinni

Minnt er á að með stofnun Háskólasamstæðu verða höfuðstöðvar Stofnunar rannsóknasetra Háskóla Íslands fluttar að Hólum í því skyni að efla HH sem sérhæfðan háskóla á landsbyggðinni og ekki síður til að styrkja starfsemi rannsóknasetranna. Háskólasamstæðan mun því gegna enn veigameira hlutverki í uppbyggingu rannsókna og háskólatengdrar starfsemi um allt land. Brýnt er að horft verði til þessa mikilvæga samfélagslega hlutverks háskólasamstæðunnar við ákvörðun fjárveitinga í gegnum fjármögnunarlíkan ráðuneytis háskóla.

Niðurlag

Háskóli Íslands telur að frumvarpið styðji í meginatriðum vel við þau markmið sem skilgreind voru í upphafi verkefnisins. Háskóli Íslands ítrekar ábendingar sínar um gildissvið laganna og mikilvægi þess að heiti opinberu háskólanna verði talin upp eins og áður í 1. gr. laganna. Þá minnir Háskóli Íslands á að nauðsynlegt er að fjármagna aðstöðumun vegna mismunandi starfskjara í gegnum fjármögnunarlíkan ráðuneytisins og að áform stjórnvalda í tengslum við húsnæðisuppbyggingu fyrir HH í Hjaltadal og á Sauðárkróki gangi eftir áður en til yfirfærslu skuldbindinga kemur.